

NADZORNIK ORUŽANIH SNAGA I GUVERNER ORUŽJA XVII — XIX STOLJEĆA U DUBROVAČKOJ REPUBLICI

ILIJA MITIĆ

Oslobođenjem Dubrovnika od mletačke vlasti i dolaskom pod zaštitu ugarsko-hrvatskih kraljeva (1358. g.) počinje u svakom pogledu novo zlatno razdoblje dubrovačke povijesti u ekonomskom i u političkom pogledu. Dubrovnik počinje naglo ekonomski napredovati te ujedno dobiva sve više formalne i stvarne atribute posebne države.¹ Kad je Dubrovnik priznao vrhovnu vlast ugarsko-hrvatskog kralja, vlastela su dobila pravo da između sebe biraju kneza, time je Dubrovnik postao slobodna država, a odbacivši naslov općine polovinom XV stoljeća, naziva se republikom. U ovom razdoblju Dubrovnik dobiva novo sudbeno ustrojstvo, a u teritorijalnom pogledu svoje konačno proširenje. Iako je poslije mohadžke bitke (1526. g.) Dubrovnik priznao Tursku kao svoga novog zaštitnika, plaćajući i dalje Porti određeni danak, ipak se Turci nisu miješali u dubrovačke unutrašnje ni vanjske poslove. Agonija dubrovačke nezavisnosti počinje ulaskom francuskih trupa u Dubrovnik (1806. g.), dok je skidanjem dubrovačke zastave s Orlandova stupa, dvije godine kasnije, izbrisana s geografske karte Evrope Dubrovačka Republika kao samostalna država.²

¹ J. Engel — I. Stojanović, Povijest Dubrovačke republike, Dubrovnik 1903. g., str. 60—74; K. Vojnović, Sudbeni ustroj Republike dubrovačke, Rad JAZU, Zagreb 1892. g., str. 4—10; P. Matković, Spomenici iz dubrovačke povijesti u vrijeme ugarsko-hrvatske zaštite, Starine JAZU, Zagreb 1896. g., str. 141—173; *Chronica ragusina Junii Restii* (ab origine urbis usque ad annum 1451.) item Joanis Gundulae (1451—1484). Monumenta spencantia Historiam Slavorum Meridionalium, volumen XXV., Zagreb 1893. g., str. 138; L. Vojnović, Dubrovnik, jedna istorijska šetnja, Dubrovnik 1922. g., str. 29—35; B. Stulli, Pregled povijesti Dubrovačke republike, Enciklopedija Jugoslavije, sv. III, Zagreb 1957. g., str. 144.

² K. Jireček, Važnost Dubrovnika u trgovačkoj povijesti srednjeg vijeka, Dubrovnik 1915. g., str. 12—15; K. Vojnović, sp. dj., str. 4. (Dubrovnik odbacuje naslov općine »comunis« u javnim spisima); *Cronica ragusina J. Resti*, sp. dj., str. 139 (... »e fù creato al mese decembre 1358. il primo rettore Giovanni Nicolò di Gondola per il mese di genaro dell'anno segvente«); L. Vojnović, Pad Dubrovnika, Zagreb 1908. g.; I. Mitić, Orlandov stup u Dubrovniku, Anali Histo-rijskog instituta JAZU, br. 35—XI, Dubrovnik 1966. g.

Špansko-dubrovački odnosi datiraju još iz XIV stoljeća, dok se u XV stoljeću vodila živa trgovina između pirinejskih luka i Dubrovnika. Iz arhivskih dokumenata možemo ustanoviti da se već 1422. godine spominje u Dubrovniku aragonski konzulat. Aragonski je konzul postojao u Dubrovniku tokom cijelog XV stoljeća, a nakon stvaranja velike Španije zastupao je sve podanike španskih vladara.³ Godine 1428. nalazimo odluku dubrovačke vlade o odašiljanju poslanika u Kataloniju, a 1443. godine imenovan je Gjorgje Gučetić za konzula Barcelone u Dubrovniku. Tokom čitavog XV stoljeća bilo je u Dubrovniku katalonskih trgovaca, među kojima je izabran (1502. g.) Petrus Torella za španskog konzula u Dubrovniku. Velika je ekonomsko-politička korist za Dubrovnik bila što je Napuljska Država, koja je obuhvaćala čitavu južnu Italiju, došla pod upravu španske krune 1504. godine.⁴ Oslanjajući se na privilegije koje je Dubrovačka Republika dobila od španskih kraljeva, Karla V godine 1534. i Filipa II godine 1561, kao i na špansko vladanje u južnoj Italiji putem vicekraljeva, Dubrovnik je imao mnoge ekonomske i političke koristi, što je uticalo na to da je sve do svoje propasti bio u većoj ili manjoj mjeri usko povezan sa Španijom kao i s Napuljskom Kraljevinom.⁵

Iako je Dubrovnik bio nezavisna republika, priznata kao takva od ondašnjih evropskih država, nalazimo od 1678. godine pa do pada Republike stranca kao vrhovnog nadzornika dubrovačkih oružanih snaga i utvrda, kasnije nazvanog »guverner oružja«. Kako je došlo do toga da je Dubrovnik kao nezavisna država prihvatio i trpio u svojoj sredini stranca kao rukovodioca tako važnim sektorom — državnom obranom?

Potrebno je prvenstveno spomenuti da se Dubrovnik već od davnih vremena služio iskusnim strancima u lijevanju topova i rukovođenju obranom grada. Najstariji majstori oružja, kovači i ljevači topova spominju se u Dubrovniku već u XIII stoljeću. Između većeg broja domaćih majstora nalaze se i stranci iz Francuske, Italije, Venecije, Mađarske, Njemačke, Flandrije i Španije.⁶ Još od sredine XVI stoljeća, u vrijeme

³ Opširnije o vezama između Pirinejskog poluotoka i Dubrovnika vidi: *J. Tadić*, Španija i Dubrovnik u XVI veku, Beograd 1932. g.; *G. Köbler*, Dubrovačka republika i zapadno evropske države, Rad JAZU, knj. 214, Zagreb 1916. g., str. 209—252; *I. Mitić*, Dubrovački konzulati u Španiji i Portugalu, Anali Historijskog instituta JAZU, god. VIII—IX, Dubrovnik 1962. g., str. 597—620.

⁴ *ASMM.*, XVI st., br. 469 (Dokumenti španskog konzulata u Dubrovniku); *Miscellanea*, XVIII st., Varia (»Nota delli Consoli et Agenti per S. M. Cattolica che ci sono stati in questa Ecc.^{ma} Rep.^{ca} dei quali s'ha cognitione«) (Historijski Arhiv u Dubrovniku, kao i sve ostale arhivske bilješke za ovu radnju).

⁵ O privilegijima koje su dali španski kraljevi Dubrovačkoj Republici vidi: *J. Tadić*, sp. dj., str. 41, 79. i 90; *V. Novak*, Učešće dubrovačke flote u španskoj nepobjedivoj armadi, Zgodovinski časopis, Kosov zbornik, Ljubljana 1952—1953. g., str. 604—611; O dubrovačkim pomorcima u španjskoj mornarici vidi: *J. Lučetić*, Dubrovački galijun druge polovine XVI stoljeća, Anali Historijskog instituta JAZU, Dubrovnik 1959.

⁶ *N. Božanić-Bezić*, Majstori oružja, štivari, kovači i ljevači topova od XIII do XVIII stoljeća u Dalmaciji, Vojnopomorski ogledi, Split 1966. g., br. 1, str. 54—66. Od XIII do XVIII stoljeća spominje se oko 170 majstora koji su radili u Dubrovniku oko uređenja obrane grada.

pojave neke velike vanjske političko-vojne opasnosti, običavala je dubrovačka vlada uzeti privremeno u svoju službu jedno istaknuto vojno lice. Taj vojni stručnjak, kojeg su Dubrovčani nazivali »gouverner oružja« (»Il governatore d'armi«) bio je zapovjednik dubrovačke vojske i savjetnik vlade u svim vojnim poslovima, te podređen Upraviteljima straža (»Provveditori delle guardie«). Na položaj guvernera oružja u Dubrovniku prvenstveno su dolazili domaći ljudi, a u pomanjkanju njih i stranci. U većini slučajeva on je vršio tu dužnost dok je trajala vanjska opasnost i dok ga je dubrovačka vlada smatrala potrebnim. Vojni stručnjak koji je uzet u dubrovačku službu kao guverner oružja bio je smatran i plaćen kao namještenik visokog položaja u Republici. Jedan od istaknutih guvernera oružja u Dubrovniku bio je Dubrovčanin Marin Držić, koji dolazi na taj položaj 1645. godine.⁷ U svibnju 1660. godine raspravljala je dubrovačka vlada o potrebi da se za dvije godine dovede u Dubrovnik jedan vojni stručnjak iz Njemačke koji bi uz plaću od 1.000 dukata godišnje, kao upravitelj dubrovačke vojske, nosio naziv guvernera oružja.⁸ Neposredno iza potresa, krajem 1667. godine, stigao je iz Napulja vojni stručnjak koji je imao zadatak da sredi dubrovačku vojsku.⁹ Njegova je služba bila privremenog karaktera i ograničavala se samo na uređenje obrane Dubrovnika, koji je teško stradao od potresa.

Tek što je zacijelila rana prouzrokovana velikim potresom, Dubrovačka se Republika našla pred problemom očuvanja svoje političke samo-

⁷ L. Beritić, Guverner oružja i vojni graditelj Dubrovačke republike, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, br. 9, Split 1955. g., str. 191—197. Marin Držić Jerolimov kao guverner oružja u Dubrovniku radio je na utvrđivanju, izgradnji i učvršćivanju gradskih zidina Dubrovnika, a izradio je i modele za bastion sv. Spasa i utvrđenja prema moru. Po njegovim savjetima i projektima prelijevala se i artiljerija koja je odgovarala novoizgrađenim utvrđenjima. On je bio pranećak poznatoga komediografa i pjesnika Marina, a u svojoj je mladosti bio u vojnoj službi katoličkoga kralja u Flandriji. (*Origine et descendenza della famiglia di Dersa*, — biblioteka samostana franjevacu »Mala braća« u Dubrovniku, pod br. 977. Čulićeva kataloga). Još za života M. Držić (1658. g.) spominje se inženjer Antun Bettacci iz Perugje, koji je uz suradnju spomenutog Držića napravio nekoliko modela za dubrovačka utvrđenja. (*Testamenta notariae*, 66, str. 53—53').

⁸ *Cons. rog.*, 110, str. 45—45'. Zaključak dubrovačkog Senata od 22. V 1660. g. glasi: »Prima pars est de conducendo dictum caput (millitiae) cum titulo gubernatoris armorum modo quo fuit conductus ultimo loco quondam D. Gubernator Marinus Darsa et postea dicitur circa eius stipendium.« Zatim slijedi ponovo zaključak Senata: »Prima pars est de assignando dicto gubernatori armorum conducendo ducatos mille huius monetae in anno, et si haec capiatur, postea dicitur pro quanto tempore.« — »P. p. est de conducendo dictum gubernatorem pro duobus annis.« — »P. p. est de conducendo dictum gubernatorem ex Germania, ita tamen ut sit catholicus.« Istim zaključkom Senata također je određeno da se nabavi šest bombardiera za Dubrovnik.

⁹ R. Samardžić, Borba Dubrovnika za opstanak poslije velikog zemljotresa 1667. g., Arhivska građa, Beograd 1960. g., str. 196. B. Gjurgjević javlja 25. VIII 1667. g. Stj. Gradiću u Rim: »E venuto il maggiore da Napoli per disciplinare la milizia, soldati 500 di presidio, 300 per sgombrare le rovine e già s'è fatta communicabile la porta della Pille, la chiesa di S. Biagio, et il palazzo, restando tutti occupato da materiali . . .«

stalnosti. Opasnost je došla iz dva pravca. Venecija, stari dubrovački konkurent i neprijatelj, udružena s Austrijom u borbi protiv Turske, nastojala je da ostvari svoje davne aspiracije: da nametne svoju vlast Dubrovačkoj Republici i tako zaokruži svoje posjede na sjeveroistočnoj obali Jadrana. Da spasi slobodu, Dubrovačka se Republika stavlja pod zaštitu Beča, svjesna da time dovodi u pitanje svoj dotadašnji odnos prema Porti.¹⁰ Samo zahvaljujući uspješnim diplomatskim intervencijama, kao i činjenici što ni samoj Austriji nije išlo u prilog širenje mletačkog teritorija u Dalmaciji, Dubrovačka je Republika izašla neokrnjena iz te teške krize. Pored nastojanja Venecije da uništi dubrovačku samostalnost, opasnost je iznenada došla i s druge strane, iz Turske.

Smrcu velikog vezira Ahmeda Čuprilića 1678. godine nestalo je osobe koja je obuzdavala zle navike sultana Mehmeda IV. Podizanjem dotadašnjeg kajmakama Kara Mustafe na čast velikog vezira, korupcije na Porti i bezgranično trošenje dođoše do vrhunca. Kara Mustafa, i sam grabljiv i podmitljiv, smišljao je sve moguće načine da bi zadovoljio bolesne zahtjeve sultana i njegova dvora.¹¹ Neumoran u pronalaženju novih financijskih izvora, Kara Mustafa zatraži od Dubrovčana velik namet od 150.000 dukata, prijeteci Dubrovniku, u slučaju opiranja, zauzećem grada. Senat je poslije katastrofe od 1667. godine s velikom mukom sakupljao novac za uobičajeni godišnji danak, pa nije bio u stanju da pronađe toliki iznos koji vezir traži da se odjednom isplati. Pored traženja velikog nameta, Kara Mustafa je imao, uz podršku sultana iz Carigrada (oko 1667. g.), velike osvajačke ambicije. Htio je osvojiti Dalmaciju i otok Krk, kako bi iz Dalmacije mogao poduzeti osvajanje Italije. Dubrovnik je za njega bio važna luka u tom budućem pothvatu. Pored poduzetih političkih akcija na Porti i kod bosanskog paše, Dubrovčani su razvili neobično živ rad na pridobivanju simpatija i pomoći od zapadnoevropskih država.¹² Strahujući od Turaka da će provaliti u Dubrovnik

¹⁰ G. Novak, *Prošlost Dalmacije*, II dio, Zagreb 1944. g., str. 217—225; S. Ljubić, *Izvjestaj gosp. la Maire, francuskog konzula u Koronu o Dubrovačkoj republici*, »Starine« JAZU, knj. XIII, Zagreb 1881. g., str. 60; R. Samardžić, *Veliki vek Dubrovnika*, Beograd 1962. g.

¹¹ J. Radonić, *Dubrovačka akta i povelja*, knj. III, sv. 1, Beograd 1939. g., str. 20—21. Kara Mustafa nije se čak ustručavao da od mletačkog bajila Morozinija traži u IX mjesecu 1677. g. veliku odštetu za pretrpljen gubitak koji su navodno imali turski trgovci u mletačkim vodama. Izvukao je veliku sumu novaca od engleskog poslanika G. Fincha. Francuski poslanik Guilleragnes morao je također platiti velik iznos Porti.

Francuska se diplomacija u Carigradu i Mlecima mnogo interesirala za tadašnje dubrovačko-turske odnose, a poljski poslanik na Porti bio je poduzeo čak i korake da se dubrovački poslanici Kaboga i Buća puste iz zatvora. Opširnije o turskoj povijesti toga doba vidi: J. von Hammer, *Geschichte des osmanischen Reiches*, Pest 1830. g.; M. Brosch, *Geschichten aus dem Leben dreier Grosswesire*, Gotha 1899. g., str. 150—151.

¹² J. Engel — I. Stojanović, sp. dj., str. 110. Pošto su Mlečići 6. IX 1669. g. sklopili mir s Turcima, tražili su načina da se okoriste nesrećom Dubrovčana (potres 1667. g.) i naklonošću nekih turskih ministara prema Veneciji, osobito velikog vezira Kara Mustafe. Posebnim fermandom bijaše određeno da se u turske pokrajine ne smije uvoziti nikakvo drugo sukno nego mletačko. Kara

i uništiti njegovu slobodu, dubrovačka je vlada zatražila pomoć od Španije, pod čijom se dominacijom tada nalazio i Napulj. Pozivajući se na ranije privilegije koje je Dubrovnik dobio od španskih kraljeva, dubrovačka se vlada u tom teškom trenutku svoje povijesti (početkom 1678. g.) obratila za pomoć španskom vladaru. Tom je prilikom Senat zamolio španskog kralja Karla II da mu pošalje jednoga vrijednog oficira za vojnog starješinu, koji će biti sposoban da u slučaju potrebe organizira obranu Dubrovnika. Španiji je to dubrovačko traženje bilo veoma pogodno jer je putem svoje osobe na položaj vojnog starješine u Dubrovniku mogla zadati željeni politički udarac pretenzijama Turske i Ugarske na Dubrovačku Republiku.¹³ U svibnju iste 1678. godine španski je kralj ovlastio vicekralja Napulja da u tu svrhu odredi jednu osobu i uputi je u Dubrovnik. Na temelju punomoći izdane od Veleza, tadašnjeg vicekralja Napulja, stigao je krajem 1678. godine iz Napulja u Dubrovnik kapetan špansko-napuljske vojske Francesco de Torres, koji je kao vojni starješina pod nazivom »soprintendente delle armi« preuzeo ulogu vrhovnog nadzornika dubrovačkih oružanih snaga.¹⁴ Dubrovačka je vlada dodijelila prvim vojnim starješinama upućenim iz Napulja u Dubrovnik naziv »soprintendente delle armi«. Taj je naziv bio samo privremen, jer od 1700.

Mustafa udari veći godišnji danak Dubrovčanima, te pobudi i potpomogne zahtjeve susjednih turskih sandžaka. U ovoj nevolji Dubrovačka Republika pošalje krajem juna 1677. g. u Carigrad i u proljeće 1678. g. u Bosnu 4 člana Senata. M. Kaboga i Gj. Buća preuzeše na sebe poslanstvo za Carigrad, a N. Bona i M. Gozze podoše u Bosnu. Ova četiri poslanika bijahu zlostavljeni, a jedan od njih — N. Bona, žrtvuje život za domovinu; *J. Radonić*, sp. dj., knj. III, sv. 2, Beograd 1939. g., str. 931; *R. Samardžić*, sp. dj., str. 468. Sve nevolje koje je preživjela Dubrovačka Republika u prvim godinama poslije Kandijskog rata bile su samo uvod u onu veliku krizu koja je započela 1677. g. a nastavila se dolaskom Kara Mustafe na položaj velikog vezira. Kad je 1678. g. umro veliki vezir Ahmed Čuprilić, slavoljubivi osvajač ali i umni političar, njegovo je mjesto zauzeo dotadašnji kajmakam Kara Mustafa, koji je nadilazio Čuprilića u njegovim težnjama, ali je svojim sposobnostima za njim daleko zaostajao. Na Zapadu se gotovo sigurno smatralo da Kara Mustafa sprema velike osvajačke planove; *V. Adamović*, Dubrovčani izvan zavičaja, Dubrovnik 1914. g., str. 54—58.

¹³ *ASMM.*, XVIII st., br. 2912, str. 16 (Relazione di Antonio J. di Ghetaldi stato a Napoli del 1761.); *S. Razzi*, La storia di Ragusa, Ragusa 1903. g., str. 263; *L. Vojnović*, La monarchie française dans l'adriatique, Paris — Barcelona 1917. g., str. 26; *B. Cvjetković*, Uvod u povijest Dubrovačke republike, Dubrovnik 1916. g., str. 146.

¹⁴ *ASMM.*, XVII st., br. 2025, str. 13 (Lettere dei Vice Ré di Napoli in Spagnuolo dall'anno 1629 al 1699.). Dana 16. XII 1673. g. pismeno je obavijestio napuljski dvor tamošnjega dubrovačkog poslanika Gj. Sorga da je prihvaćena molba dubrovačke vlade o upućivanju jedne osobe koja bi se imala brinuti o vojsci i utvrđenjima Dubrovnika; *G. Gelčić*, Il Governatore d'armi della Corte di Napoli a Ragusa, Giornale degli eruditi e dei curiosi, god. II, vol. IV, br. 58, Padova 1884. g., str. 164—171. Pored osobe koja je imala vršiti ulogu nadzornika dubrovačkih oružanih snaga, Napulj je uputio privremeno u Dubrovnik i jednog inženjera, kao i 12 rukovodilaca artiljerijom, zatim pomoć u pšenici, drvu te vojnu pomoć: 100 mjera puščanog praha, konopa, olova za puščana zrna i 500 pušaka; *J. Radonić*, sp. dj., knj. V, Beograd 1951. g., str. 570; *Isti*, sp. dj., knj. III, sv. 2, Beograd 1939. g., str. 982.

godine pa do pada Republike, prema odluci dubrovačke vlade, spomenuti stranac kao vojni starješina nosi opet naslov »il governatore d'armi«, guverner oružja.

Prvom špansko-napuljskom vojnom zapovjedniku, upućenom 1678. godine u Dubrovnik, bila su određena prava i obaveze. On je bio dužan da predsjedava vojnim sastancima, da prisustvuje rasporedu i smotri vojske i da nadzire redovnu isplatu plaća dubrovačkim vojnicima. Pored toga morao je redovno pregledavati kule i utvrde te predlagati potrebne mjere za njihovo održavanje i dotjerivanje u smislu napretka vojne tehnike. U slučaju rata bio je dužan organizirati obranu dubrovačkog teritorija i provoditi sve potrebne vojne mjere koje su zahtijevale konkretne ratne prilike. U svom radu bio je podređen magistratu sastavljenom od tri senatora, nazvanom »Magistrato delli Proveditori alle Guardie«, odnosno »Upraviteljima straža«, koji su bili zavisni od odluke i direktive Senata.¹⁵ U svečanim prilikama pojavljivao se u javnosti zajedno s Upraviteljima straža i prema odluci Senata (1678. g.) imao je počasno mjesto u prvoj klupi iza njih. Nadzornik dubrovačke vojske, kasnije nazvan guverner oružja, primao je godišnju plaću iz napuljske državne blagajne u iznosu od 84 dukata; taj je iznos u drugoj polovini XVIII stoljeća smanjen na 55 dukata. Dubrovačka je vlada sa svoje strane bila obavezna da mu osigura prostran stan i dva vojnika koji su uvijek bili u njegovoj službi. Osim toga imao je pravo da uveze godišnje za potrebe svoje obitelji, bez plaćanja carine, odnosno dažbina, bilo koju robu, kao i 12 bačava vina, te 12 stara mljevene pšenice.¹⁶

Spomenuti Francesco de Torres bio je vrhovni nadzornik dubrovačke vojske sve do svoje smrti 1690. godine. Spor s Turskom, zahvaljujući

¹⁵ O dubrovačkoj vojsci i njenoj organizaciji vidi: *K. Kovač*, Crtice o statistici i o vojničkim ustanovama u republici dubrovačkoj, Glasnik zemaljskog muzeja BH, knj. 28, Sarajevo 1917. g., str. 303—310; *M. Novak*, Organizacija vlasti i odnos crkve i države u Dubrovniku u XVIII stoljeću, Anali Historijskog instituta JAZU, br. VIII—IX, Dubrovnik 1962. g., str. 415; *Ž. Muljačić*, Skorovaita — noćna ophodnja, Zbornik za filologiju i lingvistiku, knj. IV—V, Novi Sad, god. 1961/62, str. 217—224; *V. Vinaver*, Nova ekonomska politika početkom XVII veka, Anali Historijskog instituta JAZU, br. IV—V, Dubrovnik 1955/56. g., str. 442—445; *T. Macan*, Dubrovački barabanti u XVI stoljeću, Anali Historijskog instituta JAZU, god. VIII—IX, Dubrovnik 1960/61, str. 301; *B. Krizman*, Memoire Bara Bettere austrijskom generalu T. Milutinoviću o Dubrovačkoj republici iz 1815. g., Anali Historijskog instituta JAZU, br. I, Dubrovnik 1952. g., str. 434; *M. Petković*, Prilog proučavanju fizičke kulture u Dubrovačkoj republici, »Dubrovnik«, br. 1, Dubrovnik 1967. g., str. 107. Oružane snage Dubrovačke Republike bile su oduvijek malobrojne. U XVIII st. sastojale su se od barabanata — plaćenika iz naših krajeva (Hrvatska i Ugarska), soldata plaćenika Dubrovačana i bombardijera-tobdžija, domaćih mobiliziranih zanatlija. Barabanata je bilo prosječno 70—80, a bombardijera oko 100. Bombardijere je vlada pozivala izmjenično svakih 15 dana na vježbu.

¹⁶ *ASMM*, XVIII st., br. 3013, str. 19—20. (»Patenti relativi alla nomina di Governatori d'Armi al servizio di S. M. il Re delle Due Sicilie e vari atti risguardanti il Governo delle Armi e l'Agenzia di Napoli a Ragusa«); *Isto*, br. 2913, str. 1 (»Lettere di corrispondenza col Governatore delle Armi e cogli' Agenti di S. M. il Ré delle Due Sicilie residenti a Ragusa dal 1749. al 1798. inclusive.«); *G. Gelčić*, sp. dj., str. 164—165.

okretnosti, dovitljivosti i izdržljivosti dubrovačkih poslanika, definitivno je završen već 1683. godine, kada se veliki vezir Kara Mustafa hitno spremio da krene na Beč.¹⁷ Dubrovačka je vlada i pored toga smatrala potrebnim da zbog neprekidne opasnosti od Venecije, kao i bojazni od Turske, zatraži od vicekralja Napulja imenovanje novog zapovjednika dubrovačke vojske poslije smrti Torresa.¹⁸ Pored čisto vojno-političkih interesa i ekonomski su razlozi upućivali dubrovačku vladu da podnese taj zahtjev jer je Republika, na temelju dotadašnjih odobrenja španskih kraljeva, uvozila za svoje potrebe iz Napulja žito, ječam i ostale prehrambene proizvode te oružje, barut i salitru.¹⁹ Na traženje dubrovačke vlade, sredinom 1690. godine, vicekralj Napulja odredio je i uputio u Dubrovnik Giovannija Regitana kao novoga vrhovnog starješinu dubrovačke vojske koji je ostao na tom položaju sve do svoje smrti 1700. godine.²⁰ Taj je

¹⁷ J. Radonić, sp. dj., knj. III, sv. 1, Beograd 1939. g., str. 20—21; *Isti*, sp. dj., knj. IV, sv. 2, Beograd 1942. g., str. 54. Pismom od 26. IX 1690. g. dubrovačka vlada čestita G. Regitanu na imenovanju, nadajući se da će on u potpunosti izvršiti povjereni mu zadatak u Dubrovniku; V. Adamović, sp. dj., str. 54—58. Kara Mustafa bio je zadavljen u Beogradu 25. XII 1683. g., pa je tada sultan prestao goniti Dubrovčane; oprostio im onaj neopravdani dug, a M. Kabožića pustio na slobodu poslije 4 godine teške tamnice.

¹⁸ *Let. di Ponente*, sv. 38, str. 128—128'. Pismo Senata upućeno vicekralju Napulja 4. IV 1690. g. U pismu hvali držanje i ponašanje F. de Torresa za vrijeme njegova boravka i rada u Dubrovniku; J. Radonić, sp. dj., knj. IV, sv. 2, Beograd 1942. g., str. 15. Zbog stalne opasnosti koja je prijetila Dubrovniku od Venecije i Turaka, dubrovački Senat upućuje (9. VII 1690. g.) senatora M. Pucića u Beč radi opreme u Dubrovnik jedne čete Nijemaca, koja bi sačinjavala stalni dubrovački garnizon (... »che per assicurare la nostra libertà e quiete dovessimo ricevere la guarnigione di 3 in 400 Alemanni...« — ... »che questa milizia dovea servir in due gravi occorenze: la prima per tener su i doveri i Veneti, e la seconda per posar un fondamento in tempo dei trattati della pace di liberarci dal tributo col far vedere ai Turchi, che S. M.^{ta} già per ragione antica s'è impossessata di Ragusa e posto ivi il suo presidio...«). Dubrovačka je vlada zahtijevala da troškove uzdržavanja tog garnizona snosi Austrija, odnosno Španija ako bi garnizon bio sastavljen od Španjolaca. Zbog nesuglasice oko tog pitanja nije došlo do realizacije dubrovačkog prijedloga.

¹⁹ J. Radonić, sp. dj., knj. IV, sv. 1, Beograd 1941. g., str. 94—95, 303, 608, 677. Pismom od 25. XI 1687. g. dubrovačka vlada moli španskoga kralja Karla II da naredi napuljskom vicekralju da pomogne Dubrovnik kada ovaj bude tražio vojniciima i oružjem. Dubrovački je poslanik u Napulju L. Zamanja isposlovaao (1689. g.) dozvolu od napuljskog vicekralja za izvoz žita i ječma te oružja i baruta za potrebe Dubrovačke Republike; *Isti*, sp. dj., sv. 2, Beograd 1942. g., str. 448 i 588. U znak poštovanja i odanosti španskoj kruni Dubrovčani su od davnih vremena slali svake godine napuljskom vicekralju 12 sokola, uhvaćenih na području Dubrovačke Republike. Napulj je želio kasnije tu pošiljku protumačiti kao znak vazalne potčinjenosti, što su Dubrovčani energično odbili.

²⁰ ASMM., XVIII st., br. 2912, str. 1. U patentu izdanom dana 2. IX 1690. g. od napuljskog vicekralja, kojim je G. Regitano imenovan za starješinu dubrovačke vojske, navodi se ovo:

»D. Francesco di Benavides... Vice Rè luogotenente e Cap.^{no} Generale di di questo Regno di Napoli.

Atendendo alle istanze che si anno fatto per parte della Republica di Ragusa, perche li mandasimo un *Capo Militare* di tutto valore, prattica e esperienza nelle cose della Guerra, à fin che governi l'armi di detta Republica nella

G. Regitano nosio naziv »il seniore« — stariji, za razliku od njegova istoimenog sina nazvanog »il juniore« — mladi, koji je na osnovi dubrovačke vlade i odluke napuljskog vecikralja (od 30. VI 1700. g.) naslijedio na tom položaju oca, poslije njegove smrti. Kako je Regitano mladi već otprije imao čin kapetana talijanske vojske i austrijskog pukovnika, to mu je dubrovačka vlada, da bi ga posebno počastila, podijelila naziv »guverner oružja«. Taj su naziv zadržale sve kasnije starješine dubrovačke vojske upućene iz Napulja.²¹ G. Regitano mladi često je napuštao Dubrovnik radi izvršavanja raznih zadataka koje bi mu povjeravala vlada iz Napulja, vršeći ponekad i diplomatske poslove za svoju zemlju. Godine 1733. bio je opozvan iz Dubrovnika, ali je na zauzimanje i traženje Dubrovčana opoziv bio poništen (1736. g.), pa je i ovaj zapovjednik dubrovačke vojske ostao na toj dužnosti sve do smrti. Još za vrijeme njegova života dubrovačka je vlada predložila (1748. g.) da ga na položaju zapovjednika dubrovačke vojske zamijeni njegov sin G. Battista. Taj prijedlog nije Napulj u početku prihvatio, nego tek nakon smrti G. Regitana (1750. g.), određivši njegova sina, spomenutog G. Battista, za novog guvernera oružja u Dubrovniku.²² Zbog raznih protuzakonitih djela koje je počinio 1753. godine, guverner oružja G. Battista Regitano bježi iz Dubrovnika, prelazi na islamsku vjeru i stupa u tursku vojsku. Takvim je postupkom dubrovačka vlada bila veoma ozlojeđena, pa je zatražila

medema conformità, che lo faceva, l'aiutante di Tenente di Mastro di Campo Generale Dⁿ. Francesco di Torres che fini di vivere ascertando questo Impiego: E tenendo presente, che nella persona di voi il Sergente Maggiore Dⁿ. Giovanni Regitano, concorreno tutte queste circostanze, cossi pel il molto tempo, che avete militato in Diversi Eserciti, come per la sperienza che in essi avete acquiriti; Abbiamo convenuto di *nominarvi, elegervi e deputarvi*, per chè passate in Rasuga, a governare l'armi di quella Republica, nella Conformità espresata, e vi ordiniamo, vi confirate subito in detta Città all'effetto sopra detto; tenendo inteso che per il tempo che colà vi tratterete habiate di percepire il soldo di ottanta e quatro ducati, e quattro tarini al mese . . .«

Kako se iz navedenog jasno razabire, na temelju zahtjeva dubrovačke vlade izabran je, imenovan i upućen iz Napulja u Dubrovnik vojni starješina koji je imao da preuzme ulogu zapovjednika dubrovačke vojske.

²¹ ASMM., XVIII st., br. 3013, str. 19. Patent o imenovanju zapovjednika dubrovačke vojske izdavao je vicekralj Napulja uz potvrdu španskog kralja. Tako na primjer nalazimo među arhivskim dokumentima prepis potvrde španskoga kralja izdanu 1. III 1701. g. za G. Regitana mlađeg koja glasi: »Copia d'approvazione Reale, con Cedula della Maestà di Filippo Quinto, Monarca della Spagnie come segue . . .«. Od 1734. g., kad napuljska država više ne pripada španskoj kruni, patent o imenovanju zapovjednika dubrovačke vojske izdaje kralj Dviju Sicilija.

²² ASMM., XVIII st., isto (»Copia di Patente di Governatore dell'Armi della Republica di Ragusa dalla Maestà delle due Sicilie«). Zbog promijenjenih političkih prilika u Napulju 1734. g., Giovanni Battista Regitano je bio prvi zapovjednik dubrovačke vojske imenovan, ne više od napuljskog vicekralja, već od kralja Dviju Sicilija. ASMM., XVIII st., br. 3329, str. 96 (»Copie di varie lettere officiose attinenti al consolato delle Due Sicilie ed al Governatore delle Armi residente a Ragusa dall'anno 1740.«). Dubrovčanin P. Stella bio je od 1734. g. pa do kraja XVIII st. konzul kraljevine Dviju Sicilija u Dubrovniku, a od 1740. g. konzul i agent, te se preko njega odvijao veći dio dopisivanja između dubrovačke vlade i Napulja u pogledu imenovanja »guvernera oružja« u Dubrovniku.

od Napulja da za izvjesno vrijeme ne postavlja novoga guvernera oružja.²³ Kako je odgovor Napulja na to dubrovačko traženje bio negativan, da ne bi poremetila dobre odnose s Napuljom, koji je zaprijetio da će poduzeti ekonomske mjere protiv Dubrovnika, dubrovačka je vlada zatražila da se u Dubrovnik pošalje jedan španski oficir za novog zapovjednika dubrovačke vojske. Krajem rujna 1753. godine bio je upućen na tu dužnost u Dubrovnik Pietro Laguardia, koji je kasnije zbog bolesti i zbog odlaska na drugi položaj morao napustiti Dubrovnik.²⁴

Mjesto spomenutog P. Laguardije bio je imenovan, sredinom 1755. godine, bez traženja, suglasnosti i znanja dubrovačke vlade novi guverner oružja — D. Alvazo de Campo. Imenovanje toga guvernera bez traženja, odnosno znanja Dubrovčana bio je osnov za niz nesuglasica između Dubrovnika i Napulja, koja su trajala u većoj ili manjoj mjeri sve do pada Dubrovačke Republike. Iako je Dubrovnik iz posebnih, prije spomenutih razloga prihvatio stranca za zapovjednika svoje vojske, sada je energično reagirao na imenovanje guvernera oružja bez traženja i znanja dubrovačke vlade. Dubrovački agent u Napulju G. Wanderheuvel odmah je intervenirao u Napulju da se poništi to imenovanje, ali i pored toga novi je zapovjednik dubrovačke vojske stigao u Dubrovnik početkom 1756. godine, noseći dubrovačkoj vladi posebno kredencijalno pismo. Ne mogavši spriječiti njegov dolazak u Dubrovnik, a da se time ne zamjeri Napulju, Dubrovčani su pribjegli već poznatoj taktici kojom su se često služili u takvim i sličnim prilikama, a koja se sastojala u otežavanju i sputavanju rada nepoželjnom gostu na području Republike. Dolazilo je do čestih sporova i sukoba između guvernera i raznih Dubrovčana, ponajviše plemića, koji su na bilo koji način željeli da onemoguće dalji boravak nepoželjnog guvernera u Dubrovniku. Krajem 1759. godine A. de' Campo, ne mogavši više živjeti u neprijateljski raspoloženoj sredini, zahvalio se na službi i vratio u Napulj. Odmah nakon njegova odlaska dubrovačka vlada šalje u Napulj Dubrovčanina S. Zamanju sa zadatkom da intervenira kod tamošnjih vlasti kako ubuduće Napulj ne bi upućivao u Dubrovnik zapovjednika dubrovačke vojske. Godinu i dva mjeseca trajala je misija S. Zamanje u Napulju, ali bez uspjeha.²⁵

Dubrovačka je vlada s istim ciljem kao i S. Zamanju uputila u Napulj, početkom 1761. godine, i Mata Getaldića, koji je 12. lipnja iste godine predao napuljskom kralju dubrovački memorandum. U tom dokumentu iznesene su i razjašnjene glavne činjenice i razlozi koji su doveli do upućivanja iz Napulja (1678. g.) prvog zapovjednika dubrovačke vojske,

²³ *Isto*, br. 2912, str. 5 (»Lettere di corrispondenza col governatore delli Armi e cogli Agenti di S. M. il Re delle Due Sicilie residenti a Ragusa, dal 1749. al 1798. inclusive«). Dubrovački agent u Napulju G. Wanderheuvel javlja Senatu pismom od 9. VI 1753. g. da je nakon incidenta i zločina koji je počinio G. Battista Regitano, zatražio od napuljske vlade da za neko vrijeme ne šalje više u Dubrovnik nove guvernera oružja.

²⁴ *Isto*, br. 3013, str. 2 (»Patenti relativi alla nomina di Governatori d'armi al servizio di S. M. il Re delle Due Sicilie e vari atti riguardanti il Governo delle Armi, e l'Agenzia di Napoli a Ragusa, dal 1753. al 1784.«).

²⁵ *Isto*, br. 3013, str. 19; G. Gelčić, sp. djelo, str. 167.

naglašavajući da to nije nikakvo priznato ili stečeno pravo Napulja, već samo pomoć koju Napulj daje Dubrovniku na njegovo traženje. Sve do 1755. godine imenovanje napuljskog guvernera oružja vršilo se uz suglasnost dubrovačke vlade, dok je imenovanjem A. de Campa bez suglasnosti i znanja Dubrovnika povrijeđena dotadašnja praksa. U dokumentu se dalje naglašava da je Dubrovnik zatražio iz Napulja imenovanje jedne osobe za nadzornika oružanih snaga u momentu vojne opasnosti, a kako sada te opasnosti nema jer Republika živi u prijateljskim odnosima sa svim državama, postalo je suvišno dalje upućivanje takve osobe u Dubrovnik. Tim memorandumom dubrovačka vlada upozorava Napulj da se privilegiji koje Dubrovčani uživaju u Napulju, dobijeni od španskih vlada tokom XV i XVI stoljeća, ne mogu vezati imenovanjem i boravkom napuljskog guvernera oružja u Dubrovniku, jer je Dubrovnik dobio te privilegije mnogo ranije nego što je imenovan i upućen u Dubrovnik prvi napuljski nadzornik oružanih snaga, kasnije nazvan guvernerom oružja. Prema daljem izlaganju dubrovačke vlade, ukidanjem dubrovačkih privilegija u Napulju bio bi ekonomski pogođen ne samo Dubrovnik već i Napulj jer dubrovačka trgovina u toj zemlji donosi napuljskoj državnoj blagajni više od 30.000 dukata godišnjeg prihoda, ne računajući koristi koje imaju od te trgovine napuljski trgovci.²⁶ Imenovanjem guvernera oružja bez suglasnosti dubrovačke vlade počeli su se Dubrovčani pribijavati da se to vojno lice iz Napulja s vremenom ne pretvori u čisto političku ličnost koja bi mogla povrijediti, a eventualno i ugroziti svojim boravkom u Dubrovniku nezavisnost Dubrovačke Republike. Učestala putovanja guvernera oružja u Napulj, pod izgovorom bolesti i tome slično, još su više pojačala sumnju Dubrovčana u iskrenu i poštenu djelatnost, kao i u razloge boravka te strane osobe u Dubrovniku. M. Getaldić je zbog toga prvenstveno predložio vladi u Napulju da se ubuduće više ne upućuje u Dubrovnik guverner oružja, pa kad taj njegov prijedlog nije imao uspjeha, predložio je drugi, kompromisni. Ovaj se drugi prijedlog sastojao u tome da Napulj i ubuduće imenuje dubrovačkog guvernera oružja, ali da ga ne upućuje u Dubrovnik, već zadrži za neodređeno vrijeme u Napulju. Time bi bilo udovoljeno i želji Napulja da imenuje guvernera oružja i želji Dubrovnika da ga ne vidi u svojoj sredini. Napuljski ministar M. Tanucci, s kojim je M. Getaldić vodio pregovore, nije pristao na dubrovačke prijedloge, već je tražio da guverner oružja, imenovan od Napulja, i ubuduće boravi u Dubrovniku, ali uz suglasnost i znanje dubrovačke vlade. Ujedno je M. Tanucci zagarantirao M. Getaldiću da boravak napuljskog oficira u Dubrovniku neće nikada dovesti u pitanje nezavisnost Dubrovačke Republike. S veoma oskudnim uspjehom vratio se M. Getaldić u Dubrovnik i podnio dubrovačkoj vladi izvještaj o pregovorima koje je vodio u Napulju.

Krajem 1761. godine Napulj je, uz prethodnu suglasnost dubrovačke vlade, imenovao i uputio u Dubrovnik Irca B. Nickela za novog dubrova-

²⁶ *Isto*, br. 2912, str. 16 (»Relazione di Antonio J. di Ghetaldi stato a Napoli del 1761.«).

čkog guvernera oružja. Za vrijeme njegove odsutnosti, od sredine 1765. pa do kraja 1766. godine, imenovan je od Napulja za njegova privremenog zamjenika kapetan Tobia Longe, noseći naziv »governatore interino«. B. Nickel se veoma dobro snašao u Dubrovniku, tako da je teška srca napustio ovaj grad krajem 1769. godine, kad je bio kraljevim ukazom premješten za zapovjednika vojske u susjednoj luci Bari.²⁷ Prije odlaska preporučio je dubrovačkom Senatu za svog nasljednika potpukovnika Dionisija O' Dea, kojega je dubrovačka vlada odmah predložila, a Napulj prihvatio i imenovao za novoga guvernera oružja u Dubrovniku. Već poslije kraćeg vremena taj je guverner postao veoma omražen u Dubrovniku zbog svoga razmetljivog, osornog i silovitog ponašanja, te je često dolazio u sukob s raznim Dubrovčanima.²⁸ Krajem 1771. godine dubrovački se Senat žalio, putem svog agenta u Napulju S. Espertija, na ponašanje D. O'Dea, tražeći njegovo povlačenje iz Dubrovnika. S istim ciljem upućen je sredinom 1772. godine u Napulj dubrovački senator S. Zamanja, kao opunomoćeni ministar. On je imao zadatak da pored uklanjanja D. O'Dea iz Dubrovnika zatraži od napuljske vlade imenovanje Dubrovčanina P. Stelle za novoga guvernera oružja. P. Stella je u to vrijeme bio napuljski konzul u Dubrovniku, pa je dubrovačka vlada, želeći da jedna osoba bude napuljski konzul i ujedno guverner oružja, htjela da na taj način ukine poseban položaj, odnosno mjesto guvernera oružja u Dubrovniku.²⁹ Preko dvije godine zadržao se S. Zamanja u Napulju

²⁷ *Cons. rog.*, sv. 180, str. 37. Prema zaključku Senata od 6. XI 1769. g. zatraženo je od napuljske vlade da se poslije odlaska B. Nickela iz Dubrovnika novi guverner oružja imenuje na zahtjev dubrovačke vlade, te da se u patentu o imenovanju naglasi da je imenovan na dubrovački zahtjev; *ASMM.*, XVIII st., sv. 26, br. 3013, str. 5 i 6. Grof B. Tanucci, s kojim je Dubrovčanin M. Getaldić vodio razgovore oko ukidanja položaja guvernera oružja u Dubrovniku, bio je savjetnik i sekretar napuljske države, pa je bio utjecajna ličnost u Napulju.

²⁸ *Cons. rog.*, sv. 180, str. 72. Zaključkom dubrovačkog Senata od 7. II 1770. g. određeno je da se zatraži od Napulja imenovanje potpukovnika D. O'Dea za novog guvernera oružja u Dubrovniku, te da mu u tom cilju napuljska vlada izda odgovarajući patent; *ASMM.*, XVIII st., br. 3013, str. 8 i 9. Guverner oružja D. O'Dea žalio se (15. X 1771. g.) dubrovačkoj vladi da ga je uvrijedio jedan dubrovački zdur, traži njegovo kažnjavanje i provođenje potrebnih mjera da se takve uvrede ne ponove. Dva dana kasnije žali se Malom vijeću da ga je grubo gurnuo jedan Dubrovčanin u dominikanskoj crkvi u Dubrovniku. Slični sporovi s tim guvernerom oružja bili su veoma česti na javnim mjestima u Dubrovniku.

²⁹ *Cons. rog.*, sv. 181, str. 156—157. Dubrovački je Senat donio 15. III 1772. g. ova dva zaključka: »Prima pars est de requirendo a Majestate Regis Utriusque Siciliae remotionem supradicti D. Gubernatoris nostrorum Armorum modo et forma postea dicendis«, zatim: »Prima pars est de terminando, quod in casu remotionis actualis Gubernatoris nostrorum Armorum debeat esse nominatus pro eius successore in dicto officio D. Capitaneus Matheus Stella.«; *I. Mitić*, Predstavnici stranih država u Dubrovniku za vrijeme Republike, Pomorski zbornik, br. 4, Zadar 1966. g., str. 381. P. Stella je od 1740. g. nosio naziv »agente e console di S. M. Re delle due Sicilie appresso la Republica di Ragusa«, te je u tom svojstvu bio priznat od dubrovačke vlade, što znači da je pored konzularne vršio i diplomatsku službu za Napulj; *Emilio Re*, Il consolato del Regno delle due Sicilie in Ragusa, Rešetarov zbornik iz dubrovačke prošlosti, Dubrovnik 1931. g.

nastojeći da ukloni D. O'Dea iz Dubrovnika, a da P. Stella preuzme njegovu dužnost. Ipak je poslije dugih uzajamnih optuživanja, početkom 1775. godine, D. O'Dea premješten na novu dužnost u Trani, ali nije udovoljeno želji dubrovačke vlade da se na njegovo mjesto imenuje P. Stella, već je napuljski kralj iste godine odredio, bez suglasnosti Dubrovnika, kaptana napuljske vojske A. Medinu za novog guvernera oružja u Dubrovniku. Poslije takvog, ponovnog nepomirljivog poteza Napulja dubrovačka je vlada povukla (sredinom 1775 .g.) S. Zamanju iz Napulja, naloživši svom tamošnjem agentu S. Espertiju da i dalje nastoji postići da napuljska vlada ukine položaj napuljskog guvernera oružja u Dubrovniku.³⁰ Agent S. Esperti, kao ni prije S. Zamanja, nije uspio u svojim nastojanjima, pa je dubrovačka vlada i dalje bila neprekidno uznemiravana činjenicom da jedan stranac zauzima položaj zapovjednika dubrovačke vojske, što je moglo s vremenom postati opasno po slobodu Dubrovačke Republike.³¹

Da bi donekle ponovo ublažila nastali spor, nastojeći da ostane s Napuljem u dobrim odnosima, dubrovačka je vlada prihvatila A. Medinu za novoga guvernera oružja, pod uvjetom da se ubuduće, ako dođe do ponovnog imenovanja guvernera, uzme u obzir dubrovački prijedlog. A. Medina je kao nepoželjna osoba u Dubrovniku bio često izvrnut raznim sitnim neugodnostima. Tako se na primjer napuljski agent P. Stella žali 22. XII 1775. godine dubrovačkom Senatu i traži strogu kaznu za osobe koje noću prave izgrede ispod prozora guvernera oružja.³² S vremenom i izmijenjenim političkim prilikama oko Dubrovnika, napuljski guverner oružja gubi praktičnu važnost kao vojni zapovjednik, te postaje pomalo politički eksponent Napulja u Dubrovniku. A. Medina je zbog toga ponekad obavljao u Dubrovniku razne poslove za napuljsku vladu. M. Tanucci, kao državni sekretar napuljske vlade, zatražio je sredinom 1777. godine od A. Medine da intervenira kod dubrovačke vlade

³⁰ *Cons. rog.*, sv. 185, str. 21. — »La prima parte è di terminare che si debba trattare alla Corte di Napoli sopra l'abolizione del Governatore delle nostre Armi in quel modo e maniera che poi si dirà, e dopo la vacanza dell'attual Governatore delle nostre Armi.« (Zaključak Senata od 28. XII 1775. g.); *Isto*, sv. 186, str. 46. — »Per questa volta siano ammesse al registro de Publici Libri le note carte che hà presentato il. Sig. Antonio Medina, governatore delle nostre Armi.« Iz tog slijedi da je dubrovačka vlada priznala A. Medinu kao zapovjednika svoje vojske upisavši njegov patent u dubrovačke službene knjige; *ASMM.*, XVIII st., br. 3013, str. 19.

³¹ *J. Radonić*, sp. dj., knj. V, Beograd 1951. g., str. 487 i 489. — Rugjer Bošković savjetuje (5. IX 1775. g.) dubrovačkom Senatu da se u vezi s ukidanjem položaja napuljskog guvernera oružja u Dubrovniku obrati španskom kralju i papi jer državni sekretar u Napulju Tanucci ne želi dozvoliti da popusti utjecaj Napulja u Dubrovniku. U pismu upućenom iz Pariza krajem iste godine R. Bošković javlja senatoru Ranjini da je pitanje imenovanja guvernera oružja veoma osjetljivo s obzirom na to da može proizvesti utisak među ostalim državama kao da Napulj ima posebna prava i vlast nad Dubrovnikom. Takav stav evropskih država mogao bi s vremenom ugroziti dubrovačku nezavisnost.

³² *ASMM.*, XVIII st., br. 2912, str. 20, 21 i 25. — Guverner oružja A. Medina se žali, krajem 1777. g., dubrovačkom Malom vijeću protiv kneza zbog nepridržavanja propisanih pravila ceremonijala prilikom njegove službene posjete.

da bude vraćen dug od 800 cekina, koji je iznos bio dužan dubrovački trgovac u Veneciji F. Lalić firmi P. Caligari iz Venecije. U svom odgovoru guverneru A. Medini, upućenom preko najmlađeg senatora F. Kaboge, dubrovačka vlada navodi da tek pošto se provede sudski postupak može biti zaplijenjena imovina F. Lalića i vraćen traženi dug.³³ A. Medina je kao napuljski guverner oružja boravio sve do svoje smrti u Dubrovniku (22. II 1782. g.), gdje je i pokopan.³⁴

Odmah poslije smrti A. Medine nastade najoštrij do tada poznati spor između Napulja i Dubrovnika, jer dubrovačka vlada nije htjela više primiti novoga napuljskog guvernera oružja, U vezi s tim sporom Dubrovnik je zatražio pomoć Španije, Austrije i Francuske, nadajući se da će na kraju ipak uspjeti da se oslobodi nepoželjnog stranca. Dubrovačka se vlada prvo obratila R. Boškoviću u Pariz, kao i svom otpravniku poslova kod francuske vlade F. Faviju. Oni su dobili zadatak da nastoje preko francuske vlade i njezina poslanika u Madridu postići da Španija utiče na to da se ukine položaj napuljskog guvernera oružja u Dubrovniku. Krajem 1782. godine dubrovačka se vlada direktno obratila za pomoć španskom kralju, tražeći ukidanje toga nezakonitog i nametnutog jednostranog privilegija Napulja u Dubrovniku. Preko grofa Ayale, dubrovačkog predstavnika u Beču, Dubrovnik nastoji u tom svom zahtjevu dobiti pomoć i podršku Austrije. Zahtjev za ukidanje položaja napuljskog guvernera oružja u Dubrovniku dubrovačka je vlada temeljila na poznatoj činjenici da je prvi guverner došao u Dubrovnik na traženje Dubrovnika, u vrijeme kad je to bilo potrebno, te da se to prvotno traženje ne može tokom vremena pretvoriti u pravo Napulja da redovno šalje i drži svog oficira u Dubrovniku. Prema stanovištvu dubrovačke vlade, boravljenje stranog oficira u Dubrovniku privuklo je pažnju susjednih država, pa bi ponovno imenovanje novoga guvernera, poslije smrti A. Medine, moglo znatno uticati na slobodu Dubrovnika, pogotovo kad bi Porta ili koja druga država, po ugledu na Napulj, zahtijevala da i ona ima svog oficira s istim ili sličnim funkcijama u Dubrovniku. Osim toga, malobrojni dubrovački vojnici nalazili su se pod komandom oficira Dubrovačke Republike i nisu više zavisili od napuljskog guvernera oružja, koji ne imajući nikakva posla, dolazi često u sukob s Dubrovčanima želeći da igra ulogu neke vlasti u Dubrovniku. Takav položaj napuljskog guvernera bio je još jedan razlog više za dubrovačku vladu da traži energično uklanjanje ovog stranca iz Dubrovnika.³⁵ Napuljska vlada,

³³ *Isto*, br. 2912, str. 22 i 29. — Napulj se u pogledu duga F. Lalića obratio dubrovačkoj vladi preko A. Medine, a ne preko svog agenta i konzula u Dubrovniku P. Stelle, vjerojatno zato što je time želio povećati njegov ugled i važnost u Dubrovniku. Osim toga je Napulj, kao i ostale zemlje, uvijek više povjerenja imao u svoje ljude nego u stranca, bez obzira na kojem se položaju oni nalazili.

³⁴ G. Gelčić, sp. dj., str. 168—169. — Prema tvrđenju G. Gelčića bio je napuljski guverner oružja A. Medina 1782. g., uz vojničke počasti pokopan u Dubrovniku, i to u klastru samostana franciskana, kod crkvenih vrata.

³⁵ *Lett. di Ponente*, XVIII st., sv. 114, str. 37. — Pisma dubrovačke vlade od 30. IX 1782. g. upućena španskom kralju kao i španskom ministru vanjskih poslova u Madrid; J. Radonić, sp. dj., knj. V, Beograd 1951. g., str. 569, 570 i 571; B. Cvjetković, sp. dj., str. 147; Engel-Stojanović, sp. dj., str. 121.

uvidjevši da se ne može pravno oduprijeti dubrovačkom zahtjevu, posegla je za ekonomsko-političkim mjerama protiv Dubrovačke Republike. Dana 10. ožujka 1783. godine naređen je embargo za sve dubrovačke brodove i njihove terete u napuljskim lukama te sekvestar cjelokupnog dubrovačkog novca koji je bio uložen u napuljskim bankama. Ujedno su ukinute sve povlastice Dubrovčana u Napulju.³⁶ I pored intervencije Francuske i Austrije, dubrovačka je vlada morala popustiti kako bi spasila novac, brodove s teretom, kao i svoju trgovinu u Napulju. Početkom siječnja 1784. godine pristala je dubrovačka vlada da ponovo primi napuljskog guvernera oružja u Dubrovniku, a Napulj je — zauzvrat — ukinuo embargo na dubrovačke brodove i njihov teret, kao i sekvestar novca. Dubrovačka se vlada morala odreći prava predlaganja osobe za guvernera oružja, kao i davanja suglasnosti na njegovo imenovanje, dok je bila dužna prihvatiti onu osobu koju odredi i imenuje napuljski dvor. Guverner se oružja nije smio miješati u vanjske i unutrašnje poslove Dubrovačke Republike, priznajući uvijek njezinu nezavisnost. Tim je napuljska vlada htjela donekle ukloniti strah Dubrovčana da će prije ili kasnije postojanje toga guvernera uticati na dubrovačku nezavisnost. Sredinom iste 1784. godine stigao je u Dubrovnik novi napuljski guverner oružja Sicilijanac P. Boraggino, kojeg je dubrovačka vlada primila prema svim pravilima dubrovačkog ceremonijala.³⁷ Time je bio okončan spor oko daljeg imenovanja i boravka napuljskog guvernera oružja u Dubrovniku i nije se više obnavljao sve do pada Dubrovačke Republike.

Novi guverner oružja P. Boraggino bio je primljen u Dubrovniku s dužnim poštovanjem kako od dubrovačke vlade, tako i od samih Dubrovčana, koji su izbjegavali svaki sukob s njim. Spominje se ipak incident (1787. g.) između njega i jednog francuskog kapetana, koji je završio čak i fizičkim obračunavanjem. S tim je događajem dubrovački agent u Napulju F. Carracioli upoznao napuljsku vladu, kako bi se izbjegle sve moguće komplikacije oko tog slučaja, koje bi mogle opet poremetiti odnose između Dubrovnika i Napulja.³⁸ P. Boraggino je kao guverner

³⁶ *J. Radonić*, sp. dj., knj. V, Beograd 1951. g., str. 572—575; — Dubrovački trgovci šalju u napuljsku luku mnogo robe, i to većinom iz turskih zemalja. Zapljenom dubrovačke robe u Napuljskoj Kraljevini potpuno je prekinuta trgovina s Napuljem. U momentu sekvestra nalazilo se uloženo u napuljskim bankama dubrovačkog kapitala u vrijednosti od oko 180.000 napuljskih škuda; *Isti*, sp. dj., knj. II, sv. 2, Beograd 1938. g., str. 381. I prije je također dolazilo do žešćih sukoba između Dubrovnika i Napulja. Tako su npr. 1581. g. po naredbi napuljskog vicekralja bačeni u tamnicu dubrovački trgovci, dok im je roba zaplijenjena, jer je dubrovačka vlada naredila napuljskom predstavniku don Cesare della Mara da napusti Dubrovnik; *S. Razzi*, La storia di Ragusa, Ragusa 1903. g., str. 269; *L. Vojnović*, La monarchie française dans l'adriatique, Paris-Barcelona 1917. g., str. 232—235; *B. Cvjetković*, sp. dj., str. 146—147.

³⁷ *Cons. rog.*, sv. 186, str. 18; *J. Radonić*, sp. dj., knj. V, Beograd 1951. g., 532—536, 581; *G. Gelčić*, sp. dj., str. 170—171; *Engel-Stojanović*, sp. dj., str. 121.

³⁸ *Cons. rog.*, sv. 195, str. 88; *J. Radonić*, sp. dj., knj. V, Beograd 1951. g., str. 581. — Incident između P. Boraggine i francuskog kapetana Boileau nastao je jer francuski kapetan nije pozdravio guvernera oružja, pa je ovaj bacio na njega štap, što je dovelo do fizičkog obračunavanja.

oružja uživao povlastice stranih konzula u Dubrovniku, te nije plaćao carinu ni ostale dažbine pri uvozu razne robe za svoje potrebe. Odlukom dubrovačkog Senata (1786. g.) morao je i on, kao i strani konzuli, da svu uvezenu robu prijavi dubrovačkoj carinarnici i pod zakletvom izjavi da ta roba služi samo za njegove potrebe i potrebe njegove obitelji. Na taj je način dubrovačka vlada nastojala spriječiti da strani konzuli, kao i guverner oružja, uvoze veće količine robe radi dalje prodaje, izbjegavajući pri tome plaćanje carine i ostalih dažbina.³⁹ Iza smrti napuljskog konzula i agenta u Dubrovniku P. Stelle (1800. g.) vodio je guverner oružja P. Boraggine gotovo godinu dana poslove tog konzulata, sve do imenovanja P. Franceschija za novog napuljskog konzula u Dubrovniku. Kao vršilac dužnosti napuljskog konzula, P. Boraggine je rukovodio napuljskom poštom u Dubrovniku, jer je Napulj od 1743. godine održavao preko dubrovačke luke redovnu poštansku vezu sa svojim predstavnikom u Carigradu.⁴⁰ P. Boraggine je ostao u Dubrovniku sve do svoje smrti 1804. godine. Odmah poslije njegove smrti dubrovačka je vlada formalno zatražila od Napulja imenovanje njegova nasljednika, želeći time da barem na neki način pokaže svoju naklonost prema tom napuljskom predstavniku u Dubrovniku. Krajem iste godine napuljski je dvor odredio i imenovao Španjolca C. Maresca za novoga guvernera oružja u Dubrovniku.⁴¹ Kako bi ga što više udobrovoljio i učinio mu što ugodnijim boravak u Dubrovniku, Senat je (1805. g.) odobrio izdatak od 200 cekina, na teret državne blagajne, za preuređenje kuće u kojoj je on stanovao.⁴² C. Maresca je kao guverner oružja dočekaio ulazak francuske vojske u Dubrovnik i pad Republike, ali je još četiri mjeseca nakon utrućua dubrovačke slobode i nezavisnosti zadržao svoje izlišne funkcije.⁴³ Na

³⁹ *Cons. rog.*, sv. 194, str. 2. — Zaključak Senata (1786. g.) glasi: »La prima parte è di terminare che tutte le robe che venissero da fuori Stato tanto à nome, e per conti di Consoli Esteri, e del Governatore delle nostre Armie, quanto di chiunque altro, debbano sempre essere portate nella Pubblica Dogana, nè possano essere rilasciate a quelli che sono esenti dal dazio se prima non deponerano col proprio giuramento che tali robe servano per proprio uso giusta le nostri leggi, è l'antica consuetudine.«

⁴⁰ *Ž. Muljačić*, Pomorske i kopneno-pomorske poštanske veze starog Dubrovnika, »Naše more«, br. 1, Dubrovnik 1963. g.; *I. Mitić*, Predstavnicima stranih država u Dubrovniku za vrijeme Republike, Pomorski zbornik, br. 4, Zadar 1966. g.; — P. Franceschi nije bio od dubrovačke vlade priznat kao napuljski konzul, jer kao Dubrovčanin po ondašnjim propisima nije mogao obavljati tu dužnost. Njemu je bilo samo dozvoljeno da se brine za opremu i raskuživanje pošte, kao i da šalje vijesti u Napulj, a da ne dolazi u službeni kontakt s dubrovačkom vladom kao predstavnik Napulja. Iza smrti P. Franceschija (1803. g.) otpremio je napuljsku poštu preko Dubrovnika Napuljac T. Bilas.

⁴¹ *Cons. rog.*, sv. 210, str. 46. — Zaključak Senata glasi: »La prima parte è di ricercare nella maniera consueta dalla Corte di Napoli per Governatore delle nostre armi il. Sig. D. Carlo Maresca.«

⁴² *Isto*, sv. 210, str. 94. — Senat je zaključio: »La prima parte e di provedere Zechini 200 per l'accomodamento della Casa del Sig. Governatore delle nostre armi e di servirci in predeta somma dei denari che si pagano in Tesoreria sopra i nuovi Bastimenti.«

⁴³ *L. Vojnović*, La monarchie française dans l'adriatique, Paris-Barcelona, 1917. g., str. 232—235; *Isti*, Pad Dubrovnika, knj. II, Zagreb 1908. g., str. 128—

izričit zahtjev francuskog konzula Bruéra u Dubrovniku, prestala je funkcija toga napuljskog oficira kao i svih ostalih stranih konzularno-diplomatskih predstavnika u Dubrovniku.

Napuljski nadzornik oružanih snaga, kasnije nazvan guvernerom oružja, i svi strani konzularno-diplomatski predstavnici bili su primani u Dubrovniku na poseban, svečan način koji je bio propisan od dubrovačke vlade. Odmah nakon svog dolaska u Dubrovnik, prije preuzimanja dužnosti, nadzornik, odnosno guverner, morao se lično prijaviti u Malo vijeće tražeći da mu se odredi dan i sat kad će biti primljen od kneza. U ugovoreni dan i sat taj napuljski oficir dolazi u Malo vijeće, opasan sabljom, sa štapom u jednoj i šeširo u drugoj ruci. Ulazi u dvoranu za sjednice, klanja se prisutnima, knez ga očekuje i pokazuje mu mjesto gdje će sjesti. To je klupica gdje sjede poklisari. Nadzornik, odnosno guverner oružja, prije nego što će sjesti, predaje knezu »patentno« pismo kojim je imenovan i određen na taj položaj u Dubrovniku. Stranac zatim sjeda, što čini istovremeno i knez, a tada slijede pozdravni govori u kićenom stilu. Kad se završe pozdravni govori, jedan od tajnika pruža stranu Sv. pismo. Ovaj ustaje, polaže desnu ruku na knjigu i zaklinje se na vjernost Dubrovačkoj Republici, kao što se zaklinju svi ostali dubrovački službenici. Položivši zakletvu, nadzornik, odnosno guverner, klanja se tri puta pred knezom i malovijećnicima, te odlazi iz dvorane u pratnji najmlađeg člana Malog vijeća, koji ga prati samo do izlaza. Taj napuljski oficir nije mogao bez znanja dubrovačke vlade napustiti teritorij Republike, već je bio dužan lično posjetiti Malo vijeće, iznijeti svoje namjere te tražiti odobrenje da može otputovati iz Dubrovnika. U slučaju da je bio opozvan, morao je doći u Malo vijeće radi oproštajne audijencije.⁴⁴ Iako je taj ceremonijal bio donekle sličan konzularno-diplomatskom ceremonijalu, ipak su postojale neke bitne razlike, jer se napuljski nadzornik oružanih snaga, odnosno guverner oružja, nalazio u službi Dubrovačke Republike. Tako na primjer konzularno-diplomatski predstavnik strane zemlje nije polagao nikakve zakletve na vjernost Dubrovačkoj Republici, a mogao je bez odobrenja dubrovačke vlade privremeno ili stalno napustiti dubrovački teritorij.

129. — Francuski je konzul Bruèr na temelju uputstva svoje vlade zatražio (15. IV 1808. g.) da prestanu funkcije napuljskog guvernera oružja u Dubrovniku s obzirom na promijenjene političke prilike koje su dovele do ukidanja dubrovačke nezavisnosti.

⁴⁴ B. Krizman, *Diplomati i konzuli u starom Dubrovniku*, Zagreb 1957. g., str. 88. — U dubrovačkom historijskom arhivu sačuvani su propisi o državnom ceremonijalu Republike u dvije knjige *Leges et instructiones*, sv. 8¹, 8², *Ceremoniale*. Te su dvije knjige propisa služile tajnicima kao priručnici. Dubrovački je državni ceremonijal bio koncentriran oko osobe kneza kao formalnog šefa države, o čemu nam govore spomenute knjige. Pored ostalog te knjige »ceremoniale« sadrže popis svečanosti, propis o upotrebi raznih državnih pečata, upute o poklonima, propis o odjeći kneza i tome slično; I. Mitić, *Predstavnici stranih država u Dubrovniku za vrijeme Republike*, Pomorski zbornik, br. 4, Zadar 1966. g., str. 381. — Strani diplomatsko-konzularni predstavnici ophodili su s Malim vijećem preko najmlađeg člana, koji je bio zadužen za održavanje kontakta sa stranim predstavnicima. Taj malovijećnik nosio je naziv »Consigliere deputato sopra gl'affari Esteri della Republica di Ragusa«.

Iz navedenog možemo zaključiti da je u času opasnosti (1678. g.) držanje stranoga vojnog starješine u Dubrovniku bilo potrebno za obranu teritorija Republike, ali je tokom vremena njegov boravak u Dubrovniku počeo da ugrožava dubrovačku slobodu i nezavisnost, to više što se već krajem XVII stoljeća politički odnos Dubrovnika s Portom počeo normalizirati. Boravak stranog oficira privukao je pažnju susjednih država koje su mogle zahtijevati da i one drže svog oficira — predstavnika sa sličnim funkcijama u Dubrovniku. Zbog toga je dubrovačka vlada nastojala spriječiti da se jedna usluga, učinjena na njezino traženje, preokrene u pravo Španije, odnosno Napulja da redovno imenuje i šalje u Dubrovnik svog oficira na položaj zapovjednika dubrovačke vojske. Pored svih nastojanja da se oslobodi nepotrebnog stranca, Dubrovnik je bio primoran ekonomskim i političkim mjerama da prizna pravo napuljskom dvoru na imenovanje, upućivanje i držanje u Dubrovniku guvernera oružja sve do pada Republike. Razlog tome leži u činjenici što su Španija i kasnije Napulj htjeli da preko svoje osobe na položaju nadzornika dubrovačkih oružanih snaga, odnosno guvernera oružja vrše ulogu stalnog zaštitnika Dubrovnika, želeći time dati protuudarac pretenzijama Turske i ugarskoga kralja na Dubrovnik. Iako je turska opasnost prošla (1683. g.) poslije bitke kod Beča, dubrovačka je vlada zatražila od Napulja 1690. godine, poslije smrti tadašnjeg nadzornika dubrovačkih oružanih snaga, da opet uputi u Dubrovnik jednoga svog oficira na položaj vojnog starješine. Možda je u tome i bila greška dubrovačke vlade koja se nije mogla više ispraviti.

Od početka XVIII stoljeća pa do pada Republike napuljski je oficir u Dubrovniku pod uniformom guvernera oružja bio smatran od Napulja kao njegov stalni vojni predstavnik, odnosno izaslanik (deputat) u toj zemlji. Dubrovačkoj je vladi naročito postao sumnjiv njegov položaj od sredine XVIII stoljeća, kad se on počeo pomalo odvajati od uticaja lokalnoga vojnog magistrata i polagati veću pažnju na ceremonijal i ponašanje dubrovačke vlade i Dubrovčana prema njemu s obzirom na njegov položaj u Dubrovniku. Njegovo osorno i često neprijateljsko ponašanje u Dubrovniku, kao i nastojanje Napulja da ga pod svaku cijenu zadrži, još je više pojačalo sumnju i želju Dubrovčana da ga se oslobode. Napuljski je guverner oružja s vremenom gubio predašnju vlast u Dubrovniku, te se pred kraj Republike pretvorio u neku vrstu diplomatskog informatora svoje vlade, bez ikakve stvarne vlasti.

Značajno je spomenuti da dubrovačka vlada nije nikada iz političkih i ekonomskih obzira postavila Napulju službeni zahtjev za opozivanje ili ukidanje položaja napuljskog guvernera oružja u Dubrovniku. Svako traženje u tom smislu bilo je upućivano napuljskoj vladi u obliku molbe i dokazivanja kako je nepotreban dalji boravak napuljskog oficira u Dubrovniku. Kad je 1783. godine dubrovačka vlada ponovo potakla pitanje uklanjanja tog oficira iz Dubrovnika, tražeći pri tome podršku Francuske i Austrije, Napulj je ekonomskim mjerama uspio prisiliti Dubrovnik na ponovo popuštanje, jer su trgovački odnosi i novčana ulaganja u napuljskim bankama bila od životne važnosti za dubrovačku trgovinu i za njezinu mornaricu.

Bez obzira na neuspjeh dubrovačke vlade da tokom XVIII stoljeća ukloni iz Dubrovnika napuljskog guvernera oružja, diplomatsko-politička borba koju je Dubrovnik vodio oko uklanjanja tog oficira pokazala je evropskim državama da taj stranac boravi u Dubrovniku mimo volje dubrovačke vlade ne krunjeći pri tome suverenitet Dubrovačke Republike. S druge strane, opiranje Dubrovnika da primi guvernera oružja prisililo je napuljsku vladu na davanje svečane obaveze da njegov boravak u Dubrovniku neće uticati na dubrovačku nezavisnost. Zakletva na vjernost Republici, koju je taj oficir polagao pred knezom, pokazuje da se on nalazio u službi dubrovačke vlade priznavajući time javno da će služiti njezinim interesima. U svakom slučaju, dubrovačka je vlada svojim postupcima uspjela izbjeći utisak među evropskim državama kao da Napulj ima posebnu vlast nad Dubrovnikom, što je moglo dovesti u opasnost slobodu Dubrovačke Republike.

Boravkom napuljskog oficira u Dubrovniku našla se s vremenom dubrovačka vlada u veoma delikatnom položaju iz dva razloga. U prvom redu, što bi njegovo uklanjanje dovelo u pitanje dalji opstanak važnih dubrovačkih ekonomskih odnosa s Napuljem, a u drugome, što je neprekidan boravak stranog oficira na položaju zapovjednika dubrovačke vojske ugrožavao dubrovačku nezavisnost i slobodu. U takvoj je situaciji dubrovačka vlada našla jedino pravilno — kompromisno rješenje: da napuljski oficir ostane do daljnjeg u Dubrovniku priznavajući i poštivajući pri tome dubrovačku nezavisnost i državni suverenitet.

Politika oprezne trgovačke Republike, nemilosrdna u svom realizmu, čije rodoljublje nije moglo zamagliti oštrinu političkih zapažanja, pokazala se korisnom i ovom prilikom. Elastičnost dubrovačke vlade u prilagođavanju momentalnih međunarodnim, ekonomskim i političkim prilikama, tražeći istovremeno i zaštitu mnogih država, priznavajući mnoge gospodare, pridonijela je obazrivom postupku u delikatnom problemu kao što je to bio boravak špansko-napuljskog oficira u Dubrovniku, čime je još jednom uspješno sačuvana nezavisnost i sloboda Dubrovačke Republike.

HEERESINSPEKTOR UND WAFFENGOUVERNEUR IN DER REPUBLIK DUBROVNIK

ILIJA MITIĆ

Dubrovnik bediente sich schon in alten Zeiten fremder Fachleute beim Kanonengiessen und bei der Leitung der Stadtverteidigung. Schon im 16. Jahrhundert, wenn es zu irgendwelcher politischen oder militärischen Gefahr kam, nahm die Dubrovniker Regierung in ihre Dienste eine Persönlichkeit mit guten militärischen Qualifikationen. Dieser Militärfachmann, von den Dubrovnikern «il governatore d'armi» genannt war faktisch der Oberbefehlshaber des Heeres und Ratgeber der Regierung in allen Militärangelegenheiten. Diese Stellung bekleideten gewöhnlich Einheimische und nur wenn es in Dubrovnik keine Fachleute gab — Fremde. Das Amt dauerte solange eine Gefahr bestand und solange es die Regierung für notwendig hielt.

Zur Zeit als die Regierung von Dubrovnik befürchtete, dass die Türken unter dem Grossvezier Kara Mustafa in Dubrovnik eindringen und seine Freiheit vernichten werden, bat sie um Hilfe das ihr freundlich gesinnte Spanien, unter dessen Domination sich auch Neapel befand. Der Dubrovniker Senat ersuchte im J. 1678 den spanischen König Karl II ihm einen tüchtigen Offizier zu schicken, der im Stande sein wird die Verteidigung der Republik zu organisieren. Ende desselben Jahres traf aus Neapel der erste Offizier des spanisch-neapolitanischen Heeres in Dubrovnik ein, der unter dem Titel »soprintendente delle armi« das Amt des Oberinspektors des Dubrovniker Heeres übernahm. Dieser Titel war nur von kurzer Dauer, da nach dem J. 1700 bis zu dem Falle der Republik derselbe Ausländer als Heereskommandierender den Titel »governatore d'armi« trägt.

Die Rechte und die Pflichten des neapolitanischen Befehlshabers waren streng bestimmt. Er war nämlich verpflichtet regelmässig die Befestigungen zu inspizieren und die notwendigen Massnahmen im Sinne der modernen Militärtechnik zu ihrer Erhaltung und Erneuerung vorzuschlagen. In seiner Tätigkeit war er einem hohen Magistrat »Magistrato delli Proveditori alle guardie« untergeben, der sich wieder nach den Direktiven des Senats richten musste. Dieser ausländische Befehlshaber bekam seine Bezahlung aus Neapel, die Regierung von Dubrovnik war nur verpflichtet ihm eine geräumige Wohnung und zwei Soldaten, die in seinem persönlichen Dienste standen, zu sichern. Das Patent über seine Ernennung gab vom Jahre 1678 der Vizekönig von Neapel mit dem Einvernehmen des spanischen Königs heraus, vom J. 1734 aber, als Neapel nicht mehr zu Spanien gehörte, der König Beider Sizilien. Der neapolitanische Befehlshaber der Dubrovniker Heeres wurde in Dubrovnik auf eine besonders festliche, vom Senat vorgeschriebene Weise, empfangen. Danach musste er einen Treueid der Republik von Dubrovnik leisten und es war ihm nicht gestattet ohne Bewilligung der Regierung das Territorium der Republik zeitweilig oder ständig zu verlassen.

Im Laufe des 18. Jahrhunderts wurde der Aufenthalt des neapolitanischen Befehlshabers in Dubrovnik zur Gefahr für eine Freiheit und Unabhängigkeit, umso mehr da sich die Beziehungen mit der Hohen Pforte schon Ende des 17. Jahrhunderts zu normalisieren begannen. Die Nachbarstaaten konnten

nämlich auch den Anspruch erheben einen Offizier mit ähnlichen Vollmachten in Dubrovnik zu halten. Deshalb versuchte die Regierung von Dubrovnik zu verhindern, dass sich eine momentane Gefälligkeit Spaniens bzw. Neapels in ein Recht verwandelt. Doch trotz allem Bemühen sich des unerwünschten Ausländers zu befreien, wurde die Regierung von Dubrovnik doch durch ökonomische und politische Massnahmen bemüssigt dem Hofe von Neapel das Recht einzugestehen einen Waffengouverneur in Dubrovnik zu ernennen. Der Hauptgrund dieser spanischen bzw. neapolitanischen Prätension lag darin, dass diese Staaten mittels einer Persönlichkeit in der Funktion des Oberbefehlshabers der Dubrovniker Heeres, die Rolle eines ständigen Beschützers dieser Republik gegen die Türkei und den König von Ungarn spielen wollten.

Der neapolitanische Waffengouverneur verliert mit der Zeit seine vorigen Machtbefugnisse in Dubrovnik und verwandelt sich vor dem Falle der Republik in einen diplomatischen Informator seiner Regierung. Es ist erwähnenswert, dass die Regierung von Dubrovnik niemals aus politischen und ökonomischen Gründen die Wiederrufung oder die Abschaffung des Amtes eines neapolitanischen Waffengouverneurs verlangt hat. Jedes Verlangen in dem Sinne war immer nur in der Form von Bittgesuchen und Beweisführungen, dass das Verweilen eines neapolitanischen Offiziers in Dubrovnik unnötig sei. Als im Jahre 1783 die Dubrovniker Regierung wieder diese Frage mit der Unterstützung Frankreichs und Österreichs aufwarf, gelang es Neapel die Republik su abermaligem Nachgeben zu nötigen, da die Handelsbeziehungen und die Geldinvestitionen in den neapolitanischen Banken von vitalem Interesse für den Handel und für die Seeflotte von Dubrovnik waren.

Durch den Aufenthalt eines neapolitanischen Offiziers in Dubrovnik kam die Regierung der Republik in eine delikate Lage aus zweierlei Gründen. Einerseits konnte seine Beseitigung die ökonomischen Beziehungen zwischen Dubrovnik und Neapel in Frage stellen, andererseits gefährdete des Verweilen eines fremden Offiziers im Amte des Oberbefehlshabers des Dubrovniker Heeres die Freiheit und die Unabhängigkeit der Republik. In solcher Situation fand die Regierung der Republik die einzige richtige Kompromisslösung: der neapolitaner Offizier solle auch weiterhin in Dubrovnik bleiben, aber müsse die Unabhängigkeit und die Souveränität diese Staates anerkennen und achten. Der Politik der Handelsstadt gelang es auch diesmal den Patriotismus mit realen Umständen in Einklang zu bringen.